

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної та початкової освіти імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ**

Студентки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми
Початкова освіта. Дошкільна освіта
Спеціальності 013 Початкова освіта
Юхимець Богдани Олексіївни

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор

Лазаренко Наталія Іванівна

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Вінниця – 2023

План

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ	
1.1. Дефінітивний аналіз поняття «комунікативна компетентність»	9
1.2. Психолого-педагогічні особливості розвитку дітей з розладами аутичного спектру	24
1.3. Діагностика розвитку комунікативної компетентності молодших школярів з розладами аутичного спектру.	36
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ	
2.1. Форми та прийоми формування комунікативної компетентності учнів з розладами аутичного спектру. .	48
2.2. Передовий педагогічний досвід педагогів щодо розвитку комунікативної компетентності школярів з розладами аутичного спектру	60
2.3. Методичні рекомендації учителям щодо розвитку комунікативної компетентності молодших школярів з розладами аутичного спектру	66
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ	97

ВСТУП

Актуальність дослідження: Актуальним питанням протягом останніх десятиріч є проблема модернізації сучасної освіти. Особливе місце в цьому процесі займає розвиток нового напрямку – інклюзивне навчання учнів з особливими освітніми потребами в єдиному освітньому середовищі, де особливо гостро виділяється проблема створення гуманного ставлення соціуму до учнів з інвалідністю. Створення доступного освітнього середовища для таких учнів вимагає прояву толерантності, що передбачає підготовку соціуму в мовному культурному середовищі.

Ефективна соціалізація учнів з особливими освітніми потребами є основним завданням всієї системи корекційної допомоги. Інклюзія спрямована на соціальну інтеграцію, на включення дітей з аутизмом та іншими порушеннями в життя суспільства. Освітня інтеграція як частина соціальної інтеграції розглядається як процес виховання і навчання учнів з особливими освітніми потребами спільно зі здоровими.

Соціальна інтеграція осіб з особливими освітніми потребами, серед яких є діти з аутизмом, представляє для сучасного суспільства важливу гуманітарну задачу, що вирішується, в тому числі засобами освіти.

Методика викладання мовно-літературної галузі розв'язує проблему формування комунікативної компетентності. У випадку з молодшими школярами, які мають розлади аутичного спектру виявлення ефективних способів її досягнення є актуальним та експериментальним. При цьому основна функція вчителя – створити максимально комфортні умови для всіх учасників інтегрованої групи та створити уявні ситуації спілкування, які відтворюють зміст матеріалів, які обрано для демонстрації на уроці.

Відомою першою особою з аутичними розладами, за якою спостерігали у клінічних умовах, був Віктор. Дослідженням цього хлопця займався природознавець П.Ж. Бонатер. У ході своїх досліджень науковець з'ясував, що Віктор дратувався без видимих причин.

На початку 50-х років нашого століття виникла гіпотеза про психогенне походження аутизму. Найяскравішим представником цієї гіпотези свого часу був австрійський психотерапевт Б. Беттельхейм, який заснував у США відому дитячу клініку.

Пізніше у своїй статті «Аутистичне порушення афективного контакту» 1943 р. Лео Каннер описував 11 дітей зі схожими симптомами порушення, яке назвав раннім інфантильним аутизмом. Лікар виділив найбільш характерні ознаки клінічної картини аутизму, а саме: вкрай аутистична самотність – неможливість встановлювати відносини з іншими людьми, бажання усамітнитися; нестача мотивації до соціальної взаємодії та афективної комунікації; порушення розвитку мовлення, наявність ехолалій, які заміщують активне мовлення, вимовляються від третьої особи і не завжди відповідають ситуації; переважне проведення часу з неживими предметами.

У своїх дослідженнях науковці Г. Аспергер, В. Башина, Е. Блейлер, В. Гиляровский, М. Гуревич, Л. Каннер, М. Озерецкий, В. Осіпов, М. Певзнер, вивчали розлади аутичного спектра та особливості їх проявів.

Досі не існує однозначного визначення, що ж таке «аутизм» і які його основні характеристики. Проблематика аутизму продовжує перебувати в центрі уваги наших українських корифеїв: К. О. Островської, Г. Г. Смоляр, І. А. Марценківського, Я. Т. Багрій, О. І. Романчук, В. В. Тарасун, Г. М. Хворової, А. П. Чуприкова, Д. І. Шульженко та ін.

Наукові дослідження І. І. Мамайчук, О. М. Мастюкової, С. А. Морозова, О. С. Нікольської, Т. В. Скрипник, Д. І. Шульженко та інших показують, що при аутистичних розладах порушено формування всіх форм довербального і вербального спілкування різного ступеню вираження уже в період раннього дитинства [2, 4].

Розвиток мовлення дітей з особливими освітніми потребами у своїх роботах висвітлювали такі науковці, як Н. І. Лазаренко, А. В. Хіля, А. М. Коломієць, І. А. Стахова, К. О. Островська, М. К. Шеремет, В. В. Вітюк, Л. С. Тарасюк та ін..

Сотні педагогів працювали над пошуком альтернативної комунікації для дітей з розладами аутичного спектру. Таким чином, в університеті Техасу знайшли рішення – доповнювальна та альтернативна комунікація (Augmentative and Alternative Communication – AAC). Згодом ця система була покращена і з'явилася комунікаційна система обміну зображеннями (The Picture Exchange Communication System - PECS). Її створили німецький доктор Енді Бонді й логопед Лорі Фрост у 80-х роках минулого століття.

Об'єкт дослідження: розвиток комунікативної компетентності молодших школярів, які мають розлади аутичного спектру.

Предмет дослідження: психолого-педагогічні особливості розвитку комунікативної компетентності молодших школярів, які мають розлади аутичного спектру.

Мета дослідження: висвітлити особливості розвитку комунікативної компетентності молодших школярів, які мають розлади аутичного спектру на уроках української мови і сформулювати методичні рекомендації учителям щодо розвитку комунікативної компетентності молодших школярів з розладами аутичного спектру.

Завдання дослідження:

- З'ясувати ступінь висвітлення досліджуваної проблеми у загальній і спеціальній психолого-педагогічній літературі, визначити стан та особливості сформованості комунікативної компетентності у дітей молодшого шкільного віку у педагогічній практиці;
- Уточнити сутність понять «комунікація», «комунікативна діяльність», «мовленнєва компетентність», «комунікативна компетентність» в контексті дослідження питання формування комунікативної компетентності у дітей молодшого шкільного віку із розладами аутичного спектру;
- Виявити та охарактеризувати критерії, показники та рівні сформованості комунікативної компетентності у дітей молодшого шкільного віку із розладами аутичного спектру;
- Визначити психолого-педагогічні умови формування

комунікативної компетентності у дітей молодшого шкільного віку з аутизмом;

- Сформулювати методичні рекомендації учителям щодо формування комунікативної компетентності молодших школярів з розладами аутичного спектру.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої в роботі мети під час виконання дисертації було використано теоретичні і практичні методи наукового дослідження:

теоретичні: вивчення, аналіз та узагальнення педагогічної, логопедичної, психолого-педагогічної і методичної літератури з проблеми формування комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку з розладами аутичного спектру; аналіз навчальних програм та методичних посібників; теоретичне обґрунтування методики формування комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку з розладами аутичного спектру; синтезування результатів експерименту;

емпіричні: цілеспрямоване спостереження за освітнім процесом та комунікативно-мовленнєвою діяльністю молодших школярів із порушенням та нормотиповим мовленнєвим розвитком, бесіда; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і підсумковий);

статистичні: кількісний і якісний аналіз експериментальних даних щодо рівнів сформованості комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку із розладами аутичного спектру та без порушень розвитку.

Експериментальна база дослідження: Комунальний заклад «Зозулинецька гімназія Самгородоцької сільської ради Хмельницького району Вінницької області».

Публікації: за результатами дослідження було здійснено ряд публікацій:

1. Юхимець Богдана. Організація театралізованої діяльності у роботі з дітьми, які мають РАС. Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною

участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10-11 грудня 2020 р.) / редкол. : О. П. Демченко, В. І. Імбер, Н. С. Казьмірчук, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Н. А. Олійник, А. В. Хіля ; за заг. ред. О.П.Демченко. Вінниця, 2020. Вип. 3. С. 329-332.

2. Юхимець Богдана. Театротерапія в роботі з дітьми, які мають РАС. Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 17-18 листопада 2021 р.) / редкол.: О.П. Демченко, Н.О. Комарівська, А.В. Хіля, Л.В. Любчак, Т.М. Кривошея, Л.А. Присяжнюк, І.Г. Барановська, О.М. Блашкова ; за заг. ред. О.П. Демченко. Вінниця, 2021. Вип. 4. С. 393-397.

3. Юхимець Богдана. Вплив PECS на розвиток комунікативної компетентності дітей, які мають РАС. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.) / за ред. О.П. Демченко, Н.О. Пахальчук; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 12. С. 218-220.

4. Юхимець Б. О. Педагогічні умови формування мовленнєвих навичок учнів з розладами аутичного спектру. Наукові тренди постіндустріального суспільства: матеріали III Міжнародної наукової конференції, м.Харків, 13жовтня, 2023р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2023. С. 104-106.

Елементи наукової новизни. У роботі узагальнено наукові підходи до організації роботи з дітьми, що мають розлад аутичного спектру.

Практичне значення. Запропоновані у роботі прийоми роботи з дітьми, що мають розлад аутичного спектру стануть у нагоді вчителям

практикам, асистентам вчителів, асистентам дітей з особливими освітніми проблемами, зокрема, з проблемами розвитку аутичного спектру.

Обсяг кваліфікаційної роботи складає 111 сторінок основного тексту.

Робота містить 7 додатків.

Список використаних джерел включає 51 найменування.

ВИСНОВКИ

Під час виконання цієї роботи ми визначили, що комунікативна компетентність – це здатність людини правильно та ефективно функціонувати в певній мовній спільноті, тобто в групі людей, які розмовляють однією мовою та мають спільні моделі використання мови.

Комунікативну компетентність слід розглядати як систему стійку, включаючи сенсорні, моторні та когнітивні процеси, що у поєднанні призводять до встановлення зв'язку з соціумом.

Комунікація вимагає мотивації або наміру, уваги і вміння реагувати. Оскільки термін «комунікація» означає обмін уявленнями та/або намірами між принаймні двома людьми, то можна дійти висновку, що немовлята теж є активними співрозмовниками, оскільки під час прояву своїх емоцій та бажань, вони фактично діють як партнери у взаємодії з соціумом.

Опрацювання наукової літератури дало можливість виокремити основні причини обмеженої лексичної компетентності молодших школярів: коло знань та уявлень про суспільне життя, природу в дітей ще вузьке; нерідко за словами, що вживають діти шести-семирічного віку, немає точних уявлень і понять; словник учнів ще не впорядкований і не систематизований; діти, користуючись словами, не бачать подібності і відмінності між багатьма близькими, але не тотожними словами; словник школярів розвинутий однобічно: у ньому більше конкретних, загальновживаних слів.

У ході проведення дослідження нами були виокремлені критерії (мовленнєвий, когнітивний та рефлексивний) та рівні (низький, середній, високий) активності лексичного словника молодших школярів. Отримані результати вказали, що на низькому рівні перебували 23,9% респондентів, у них виникали труднощі із правильним промовлянням та наголошенням слів, розумінням лексичних значень слів, грамотної побудови конструкцій. У 66,5% опитаних виникали незначні проблеми, пов'язані із розумінням значення слів та правильному їх вживанні в усному та писемному мовленні. А у 9,6%

школярів затруднень та порушень не виникало, вони з легкістю орієнтувалися в мовному просторі, логічно та грамотно будували мовні конструкції.

Також ми з'ясували, що метою навчання комунікації є створення осмисленої мови. З розвитком комунікації у дітей підвищується здатність розпізнавати своє оточення, покращується передбачення подій, розвивається розуміння причин і наслідків, вони вчаться організовувати свої дії. Для дітей з розладом аутистичного спектра, через якісне порушення комунікації, ми також повинні обрати специфічний спосіб постановки та уточнення завдань. Дитина спочатку вчиться розуміти, а потім осмислено спілкуватися.

Одним з основних проявів розладів аутистичного спектра є порушення комунікативних здібностей.

Також нами було виявлено, що для учнів з розладами аутистичного спектра характерні: глибоке порушення соціальних зв'язків, тобто труднощі у спілкуванні з незнайомими людьми та предметами; стереотипні поведінкові дії; специфічні порушення розвитку мовлення в тому числі порушення здатності використовувати мовлення в комунікативних цілях.

Розвиток мовлення у дітей з аутизмом є унікальним. Окрім комунікативних порушень, дитина також має труднощі з самостійною побудовою мовлення. Замість цього дитина використовує жести і називає себе в другій або третій особі. Часто спостерігається мутизм (відмова від мовлення). Дитина може відмовлятися від усного мовлення, але може користуватися письмовим. У дитини повільно розвивається функція наслідування. Дитина не виконує прості мовні інструкції.

Враховуючи психолого-педагогічні особливості учнів з аутизмом, ми з'ясували, що для кожного учня розробляється окремий план корекційних занять. Починати ці заняття слід індивідуально, а потім залучати до фронтальних вправ, в залежності від змін, що спостерігаються в учня.

Учні з розладом аутичного спектру мають потребу у підтримці у двох вимірах розвитку: комунікація та соціальна взаємодія і сфери поведінки.

Ми висвітлили, що фундаментальним у дидактичній методиці є конструювання специфічних поведінкових програм розвитку, хоча і навчальні програми не повинні обмежуватися індивідуальним навчанням.

Під час вивчення літератури та особистого досвіду педагогів ми з'ясували, що навчання висловлювати думки будь-яким доступним способом дозволить учням закріпити комунікативні навички, які потім стануть основою для формування мовленнєвої діяльності. Для розвитку безпосереднього бажання спілкуватися та висловлювати власні потреби можна використовувати такі засоби спілкування: звуки, вокалізацію, звуконаслідування, міміку, жести, рухи та дії, використання яких особливо важливо на першому етапі навчання. Корекційна робота в будь-якому випадку вчить учнів діяти і проявляти ініціативу в спілкуванні, намагатися передати свої бажання і наміри іншим учасникам спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми психології в закладах освіти: збірник наукових праць Формування креативного педагогічного мислення з метою розвитку інноваційних якостей особистості, активізації творчого потенціалу та зростання рівня творчої компетентності учнів / Прищепа Г.М. Кривий Ріг, 2012. 315 с.
2. Бабяк О. О. Стандартизація навчання школярів з порушеннями когнітивного розвитку. Київ: Наша друкарня, 2019. 332 с.
3. Безуглова В. Особливості розвитку мовлення дітей з аутизмом. Харків: Ранок, 2018. 144 с.
4. Бернштейн, Джей М., ред. Франкфуртська школа. 1994. Вип. 2. том. 2. 810 с.
5. Белова О. Б. Особливості розвитку мовлення в дітей із розладами аутистичного спектра. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. Вип. 40(20). С. 18 -23.
6. Бойко С. П., Пуцанкова К. А. Ігрова діяльність як фактор розвитку дошкільників з аутизмом / The 6th International scientific and practical conference. Multidisciplinary scientific notes. Theory, history and practice. Edmonton, Canada: International Science Group, 2022. 712 с.
7. Бочелюк В., Панов М., Жадленко І. Психолого-педагогічні особливості формування мовленнєвої активності у дітей з розладами аутичного спектру старшого дошкільного віку. Перспективи та інновації науки. Київ: Наукові перспективи, 2022. С. 429 - 439.
8. Бровчак Л. С. Педагогічне спілкування як умова реалізації організаторських здібностей учителя. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія, 2012. № 37. С. 56-59.
9. Вайнерт Ф.Є. Vergleichende Leistungsmessung in Schulen - eine umstrittene Selbstverständlichkeit. Leistungsmessungen in Schulen. Weinheim & Basel: Beltz, 2001. С. 17–31.

10. Гальчин, К. С., Сухачова І. О. Деякі аспекти особливостей інтелектуального розвитку та соціалізації у дітей з синдромом Аспергера. Житомир: Біологічні дослідження, 2017. С. 320-322.
11. Глянєнко К. Вдосконалення мовленнєвих навичок на уроках української мови. Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Педагогіка. Психологія. Філософія, 2014. С. 32-39.
12. Івченко М. О. Сучасні підходи до діагностики і класифікації розладів особистості. Кривий Ріг: КДПУ, 2023. 55 с.
13. Ігнат'єва О.В. Особливості організації корекційної роботи з дітьми з розладами аутистичного спектру. Ізмаїл, 2019. 85 с.
14. Кіт Г. Г., Демченко О. П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ. Нова українська школа: початок реформ, 2020. С. 251-255.
15. Козак М. М. Формування комунікативних навичок у дітей з аутизмом. Тернопіль: ТНТУ, 2021. 63 с.
16. Коломоєць Т., Ворох В. Розвиток мовлення дітей із аутизмом сучасними дидактичними засобами. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2020. С. 27-40.
17. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: «Ранок», 2019. 304 с.
18. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць*. Вип. 43. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. С. 43-47.
19. Лазаренко Н., Хіля А., Коломієць А. Формування в дітей з функціональними обмеженнями індивідуальної системи знань сенсожиттєвого характеру засобами арт-терапії. ООП, 2021. С. 131-143.

20. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100-106.

21. Лазаренко Н. І. Тенденції розвитку та реформування вищої педагогічної освіти: зарубіжний досвід. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. Вінниця : Твори, 2018. Вип. 56. С. 197-202.

22. Лазаренко Н. І. Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02. Київ, 1993. 24 с.

23. Лазаренко Н. І. Комунікативно-діяльнісний підхід до засвоєння мовного матеріалу у початковій школі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 2003. № 3. С. 127-131.

24. Лазаренко Н. Культура мовлення викладача як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). 2016. Вип. 23. С. 36-42. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2016_23_10

25. Литовченко А. О. Особливості розвитку мовлення у дітей з розладами аутистичного спектру. Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2022. 188 с.

26. Лебединська К., Мастюкова Е., Морозов С., Філічева Т., Шеремет М., Шульженко Д. Особливості мовлення дітей із розладами аутистичного спектра. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2018. 292 с.

27. Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: практикум / Л.В.Любчак, К.А.Колеснік. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196с.
28. Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
29. Маркова Л. В. Стратегія формування потреби у спілкуванні у дітей з розладами аутистичного спектру. Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти : збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ, 2020. С. 211–218.
30. Н. О. Марута. Психіатрія : навчальний посібник. Харків: ФОП Шейніна, 2013. 190 с.
31. Масса М. Етика, мова і життя у Хайдеггера і Вітгенштейна. Т. 76. Verlag Herder GmbH, 2021. 178с.
32. Орап М. О. Мовленнєва компетенція та мовленнєва діяльність у структурі мовленнєвого досвіду особистості. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія, 2014. Вип. 48. С. 178-191.
33. Родюк Н. Ю., Голюк О. А. Шляхи ефективного формування діалогічного мовлення учнів на уроках навчання грамоти. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки: збірник наукових праць, 2019. № 3 (326). С. 64-74.
34. Сільверман Дж., Курц С., Дрейпер Дж. Навички спілкування з пацієнтами. 3-е вид. Лондон: CRC Press, 2013.
35. Тарасун В. В. Особливості формування графо-моторних навичок у молодших школярів з аутизмом. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2019. 235 с.
36. Товкес Ю. В. Формування і розвиток мовлення у дітей з аутизмом. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія, 2018. Вип. 35. С. 162-167.

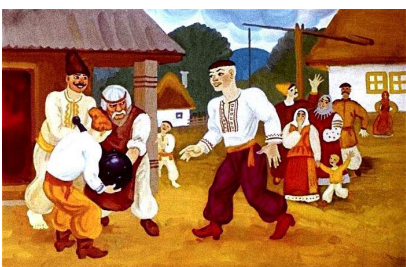
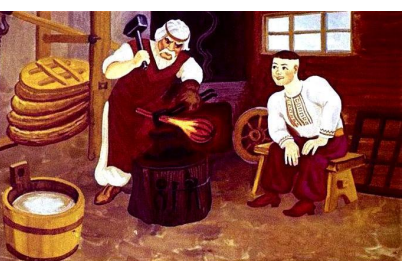
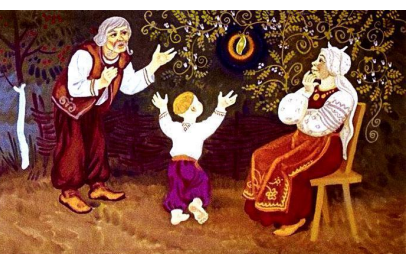
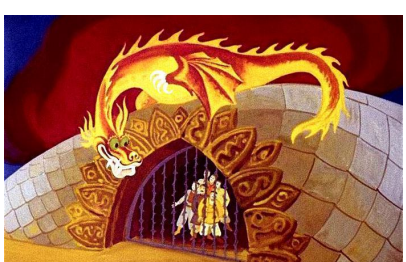
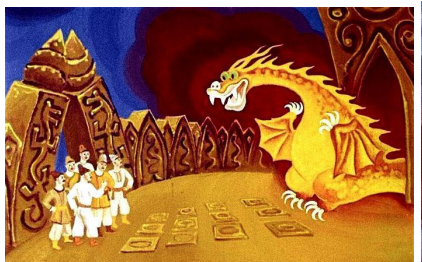
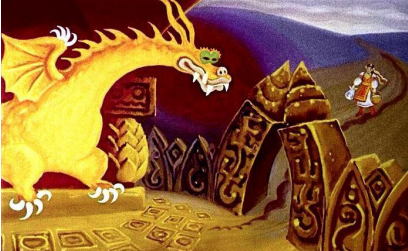
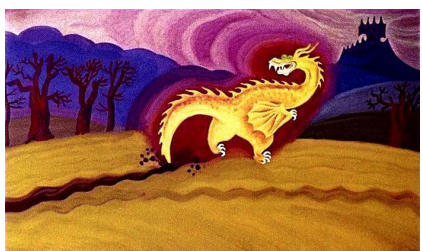
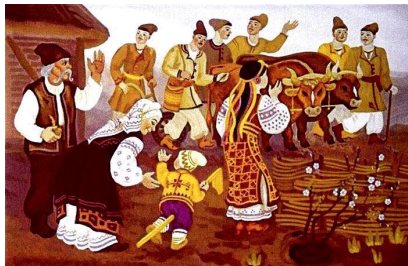
37. Тугай С. Ю. Ключові аспекти логопедичного обстеження молодших школярів з РАС. Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ, 2020. С. 329–334.
38. Харгі О. Навички в теорії: спілкування як кваліфіковане виконання. Довідник навичок спілкування. Лондон: Routledge, 2006. 134 с.
39. Хіля А. Розвиток мовленнєвої компетенції молодших школярів на уроках літературного читання, 2020.
40. Aprianto, Dedi & Zaini, Novian. The Principles of Language Learning and Teaching in Communication Skill Developments. Veles: Voices of English Language Education Society, 2019. 1281 с.
41. Bernard-Opitz V. Kinder mit Autismus-Spektrum-Störungen (ASS): ein Praxishandbuch für Therapeuten, Eltern und Lehrer. W. Kohlhammer Verlag, 2007. 19 с.
42. Daughter-Egamberdiyeva N. N. Psychological and Pedagogical Characteristics of Children with Autism. European Journal of Research Development and Sustainability, 2021. С. 29-30.
43. Gulyora O, and Farangiz K. Theory and methodology of speech growth. Scientific progress, 2021. С. 882-887.
44. Jude N. Zur Struktur von Sprachkompetenz. Quelle, 2008. 220 с.
45. Noterdaeme M. Autismus-Spektrum-Störungenein Überblick zum aktuellen Forschungs-stand. Klinische Pädiatrie, 2011. 223 с.
46. Nuritdinovna Z. Theory and Methodology of Speech Growth. International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences, 2021. С. 85-87.
47. Ostrovska K., Ostrovskii I. Predictors of speech development of children with autism. Psychological journal, 2020. С. 107-118.
48. Helps S., Newsom-Davis I. C., Callias M. Autism: The teacher's view, 1999. С. 287-298.
49. Speech act pheno. Lanigan, 2022. 129 с.

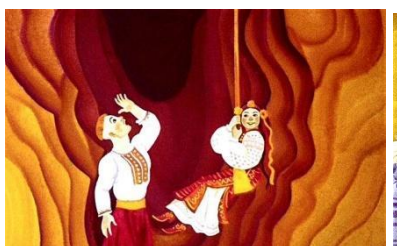
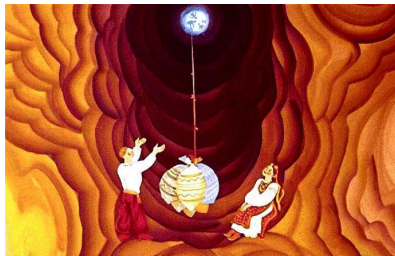
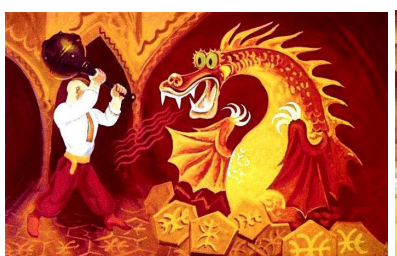
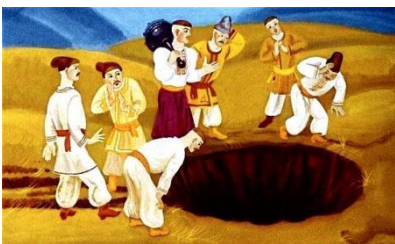
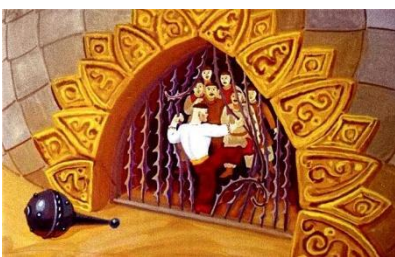
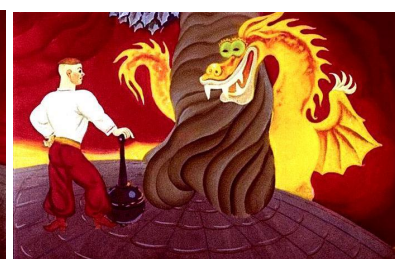
50. Vorster J. N. Toward an interactional model for the analysis of letters. *Neotestamentica*, 1990. C.107–130.

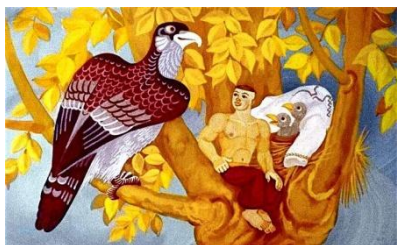
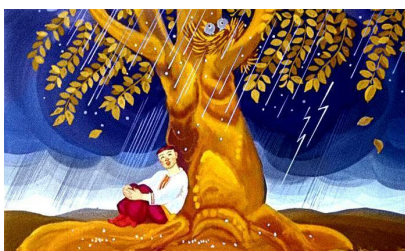
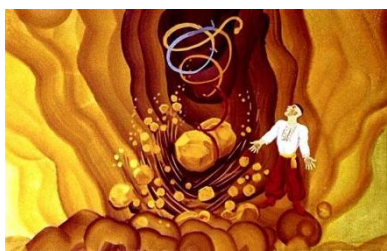
51. Yuldoshova F., Khudoyorova F. Theory and methodology of speech growth. *Scientific progress*, 2021. C. 624-628.

ДОДАТКИ

Додаток А

Питання тесту "Діагностика комунікативних і організаторських схильностей (КОС-2)"

Методика визначення комунікативних і організаторських схильностей містить 40 питань. На кожне питання слід відповісти «так» (+) або «ні» (-). Якщо вам важко у виборі відповіді, необхідно все-таки обрати між двома альтернативами. Час на виконання: 10-15 хвилин.

1. Чи є у вас прагнення до вивчення людей і знайомств з різними людьми?
2. Чи подобається вам займатися громадською роботою?
3. Чи довго вас турбує почуття образи, завданої вам ким-небудь з ваших товаришів?
4. Чи завжди вам важко орієнтуватися в критичній ситуації?
5. Чи багато у вас друзів, з якими ви постійно спілкуєтеся?
6. Чи часто вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними вашої думки?
7. Чи вірно, що вам приємніше і простіше проводити час за книгами або за яким-небудь іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли перешкоди у здійсненні ваших намірів, чи легко вам відмовитися від своїх намірів?
9. Чи легко ви встановлюєте контакти з людьми, які старші за вас за віком?
10. Чи любите ви придумувати або організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?
11. Чи важко вам включатися в нові для вас компанії (колективи)?
12. Чи часто ви відкладаєте на потім справи, які потрібно виконати сьогодні?
13. Чи легко вам вдається встановлювати контакти та спілкуватися з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете ви домогтися того, щоб ваші товариші діяли відповідно до вашої думки?
15. Чи важко ви освоюєтеся в новому колективі?
16. Чи правда, що у вас не буває конфліктів з товаришами через

невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?

17. Чи прагнете ви при нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?

18. Чи часто при вирішенні важливих справ ви приймаєте ініціативу на себе?

19. Чи дратують вас навколишні люди та чи хочеться вам побути на самоті?

20. Чи правда, що ви погано орієнтуєтесь в незнайомій для вас обстановці?

21. Чи подобається вам постійно знаходитися серед людей?

22. Чи виникає у вас роздратування, якщо вам не вдається закінчити розпочату справу?

23. Чи відчуваєте ви незадоволення, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?

24. Чи правда, що ви втомлюєтесь від частого спілкування з товаришами?

25. Чи любите ви брати участь у колективних іграх?

26. Чи часто ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, які зачіпають інтереси ваших товаришів?

27. Чи правда, що ви відчуваєте себе невпевнено серед незнайомих людей?

28. Чи правда, що ви рідко прагнете довести свою правоту?

29. Чи вважаєте ви, що вам не становить особливих труднощів внести пожвавлення в малознайому групу?

30. Чи приймаєте ви участь у громадській роботі в школі (у навчальному закладі, на виробництві)?

31. Чи прагнете ви обмежити коло своїх знайомих?

32. Чи вірно, що ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не відразу було прийнято товаришами?

33. Чи відчуваєте ви себе невимушено, потрапивши в незнайомий колектив?

34. Чи охоче ви приступаєте до організації різних заходів для своїх товаришів?

35. Чи правда, що ви не відчуваєте себе досить упевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?

36. Чи часто ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?

37. Чи правда, що у вас багато друзів?

38. Чи часто ви опиняєтеся в центрі уваги своїх товаришів?

39. Чи часто ви стривожені і відчуваєте незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?

40. Чи правда, що ви не дуже впевнено почуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

Ключ до тесту

Комунікативні схильності визначають ключові відповіді на наступні питання:

(+) Так 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37

(-) Ні 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39

Організаторські схильності визначають ключові відповіді на наступні питання

(+) Так 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38

(-) Ні 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40

Обробка результатів тесту

Максимальна кількість балів окремо по кожному параметру - 20. Підраховуються бали окремо за комунікативними та окремо за організаторськими схильностями за допомогою ключа для обробки даних «КОС-2».

За кожну відповідь «так» або «ні» для висловлювань, які збігаються із зазначеними в ключі окремо за відповідними схильностями, приписується один бал. Експериментально встановлено п'ять рівнів комунікативних і організаторських схильностей. Зразок розподілу балів за цими рівнями показано нижче.

Рівні комунікативних і організаторських схильностей:

Сума балів 1-4 – рівень дуже низький.

Сума балів 5-8 – рівень низький.

Сума балів 9-12 – рівень середній.

Сума балів 13-16 – рівень високий.

Сума балів 17-20 – рівень найвищий.

Сума балів 1-4 говорить про низький рівень прояву комунікативних і організаторських схильностей.

Сума балів 5-8 говорить про комунікативні та організаторські схильності на рівні нижче середнього. Такі люди не прагнуть до спілкування, вважають за краще проводити час наодинці з собою. У новій компанії або колективі відчують себе скуто. Зазнають труднощів у встановленні контактів з людьми. Не відстоюють свою думку, важко переживають образи. Рідко виявляють ініціативу, уникають прийняття самостійних рішень.

Сума балів 9-12 характеризує середній рівень прояву комунікативних та організаторських схильностей. Такі особистості прагнуть до контактів з людьми, відстоюють своє, однак потенціал їх схильностей не відрізняється високою стійкістю. Потрібно подальша виховна робота з формування та розвитку цих якостей особистості.

Сума балів 13-16 свідчить про високий рівень прояву комунікативних та організаторських схильностей піддослідних. Люди не губляться у нових обставинах, швидко знаходять друзів, прагнуть розширити коло своїх знайомих, допомагають близьким і друзям, проявляють ініціативу в спілкуванні, здатні приймати рішення в складних, нестандартних ситуаціях.

Сума балів 17-20 – вищий рівень комунікативних та організаторських схильностей. Це свідчить про те, що у таких людей сформована потреба в комунікативній і організаторській діяльності. Вони швидко орієнтуються у важких ситуаціях. Невимушено поводять себе у новому колективі. Ініціативні. Приймають самостійні рішення. Відстоюють свою думку і домагаються прийняття своїх рішень. Люблять організовувати ігри, різні заходи. Наполегливі і натхненні у діяльності [1].

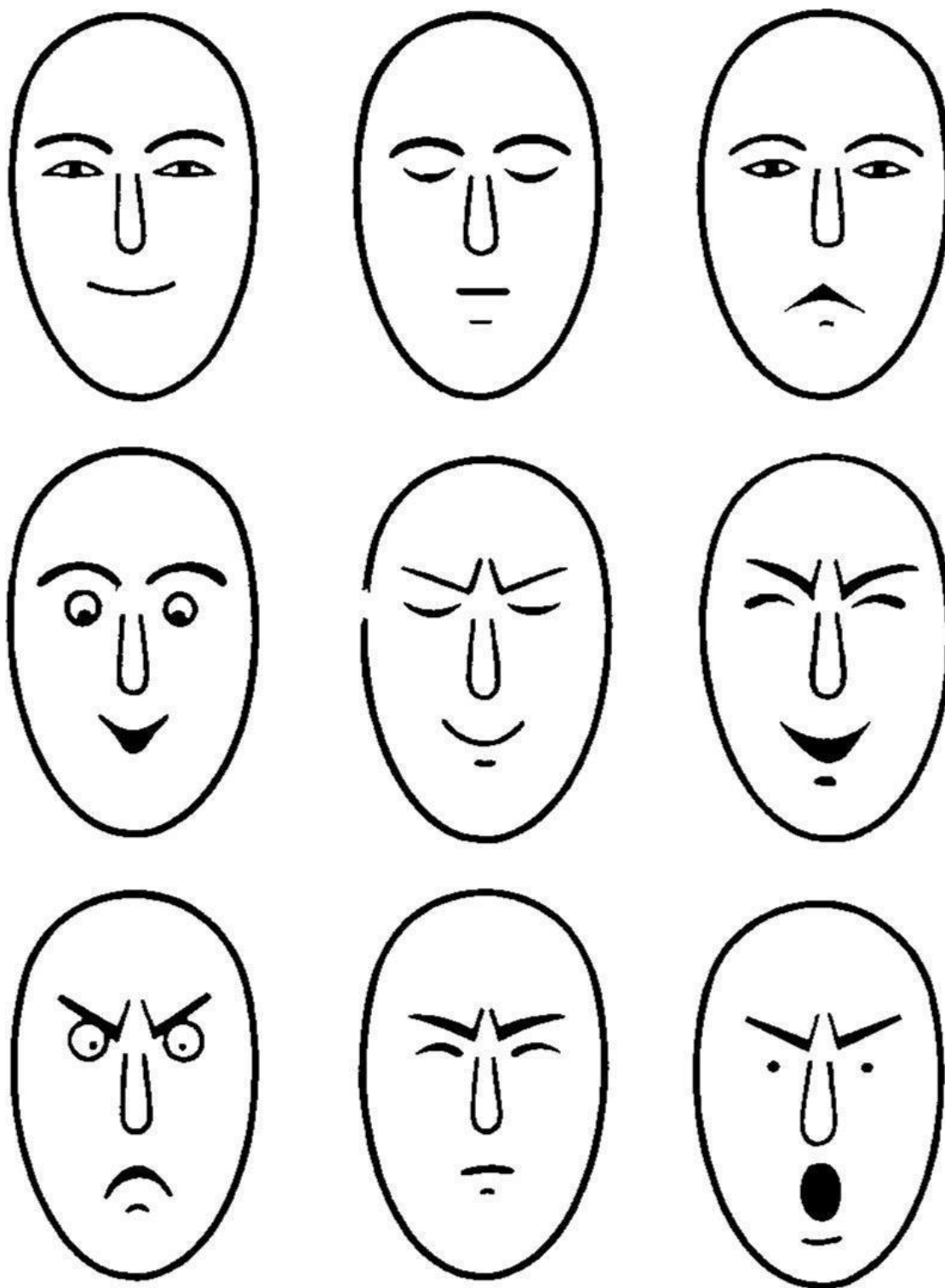

Рис.В.1. Схематичне зображення емоційних станів

Рис.В.2. Фото емоційних станів

Опитування вчителів практиків, що мають досвід роботи з учнями з розладами аутистичного спектра

bogdanauhimec@gmail.com [Змінити обліковий запис](#)

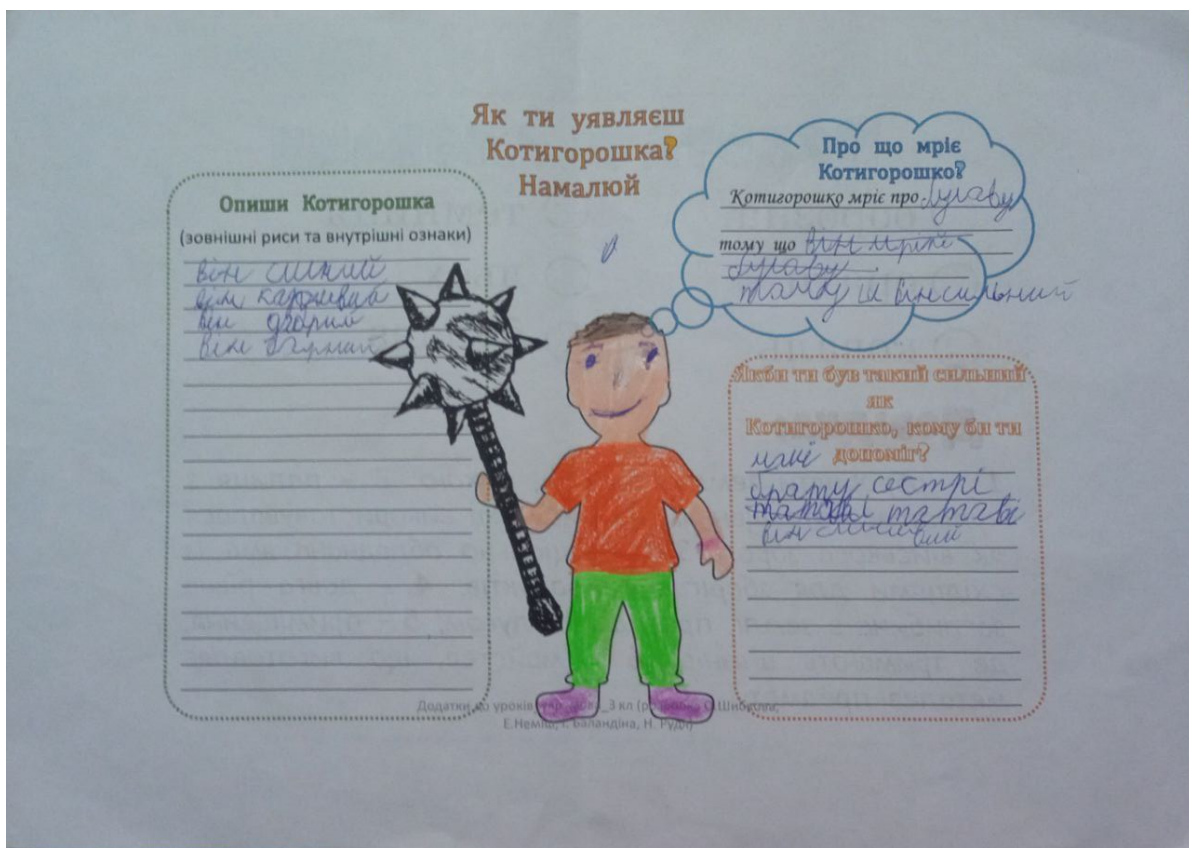

Спільно не використовується

Зірочка (*) указує, що запитання обов'язкове

Які стратегії ви використовуєте у своїй педагогічній практиці. Позначте відповідні варіанти або додайте власний. *

- ☐ Драматична терапія
- ☐ Навчальні ігри
- ☐ Кооперативне навчання
- ☐ Стратегія „Ігровий час” (DIR/Floortime)
- ☐ Стратегія „Соціальні історії” (Story-based Intervention Package)
- ☐ Комунікативна система обміну зображеннями (Picture Exchange Communication System (PECS))
- ☐ Інше: _____

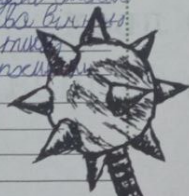

Як ти уявляєш Котигорошка? Намалюй

Опиши Котигорошка

(зовнішні риси та внутрішні ознаки)

Котигорошко дуже сильний
і в нього є дуріва. Він не
може залишити
нього адже хоче

Про що мріє Котигорошко?

Котигорошко мріє про
свободу і дружбу
тому що він був одиноким

Якби ти був таким сильним як

Котигорошко, кому би ти
допоміг?

Я б допоміг нашим
друзям з Києва
і всім

Додатки до уроків української мови, 3 кл (авторська розробка)
Е.Немеш, Г.Балавандина, Н.Рудий

Як ти уявляєш Котигорошка? Намалюй

Опиши Котигорошка

(зовнішні риси та внутрішні ознаки)

Він сильний
хороший
красивий
хороший
веселий

Про що мріє Котигорошко?

Котигорошко мріє про
щоб усі були сильними
тому що він так
сильний

Якби ти був таким сильним як

Котигорошко, кому би ти
допоміг?

Україну
наших героїв

Додатки до уроків української мови, 3 кл (авторська розробка)
Е.Немеш, Г.Балавандина, Н.Рудий

Я люблю рідніу мову! Тана

Методична підтримка підручника Українська мова та читання авт. І. Болышакова та М. Пристінська (розробка І. Болышакова, О. Шибікова, Е. Неміш, Н. Рудя, І. Баландіна)

Привітче та ім'я Пані Аніта Дата Москва

АГНОСТИЧНА РОБОТА за темою СЛОВО. ЛЕКСИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА (1 в)

1. Аудіювання «Я кіт чоботи купував»

Прочитай запитання та обери відповідь.

1. На прихід якого пори року чекали звірі?
а) Осінь, б) літо, в) зима, г) весна.

2. Який товар купив кіт?
а) Босоніжки, б) куртка, в) шапка, г) чоботи.

3. Хто продавач ката в місто?
а) Кіт, б) собака, в) лис, г) вовк.

4. Яке речення є головною думкою казки?
а) Пухнастик придбав у крамниці взуття та вирушив додому.
б) Тільки цього разу він розважливіше обирає супутників.
в) Рудий повів нерозважливого ката плутаними стежинами.

5. Розстав у правильній послідовності пункти плану.

7. Пригоди в хащах лісу.

2. Покупка взуття.

3. Втеча лиса.

4. Зустріч лиса і ката.

Прочитай запитання та запиши повну відповідь.

1. Поясни та запиши своїми словами вираз повів плутаними стежинами.
Сидіти, лежати, ходити, працювати

Поясни та запиши своїми словами вираз премєнув так, що аж курява стояла.
собака, кіт, кравчик, мушкетер

7. Чому лис втік назад у ліс?
павани, жінки, сирі, висипавоки, Яхоськи, кавчик, ховати, бабки

8. Чого навчав ця казка?
Андріана, Молочник, коки, розки, Акулиса, Яхоськи

Перевір себе! Ти дав відповіді на всі запитання? ☐

Методична підтримка підручника Українська мова та читання авт. І.Большакова та М. Прістінська (розробка І. Большакова, О.Шибикова, Е.Неміш, Н.Рудь, І.Баладіна)

Прізвище та ім'я _____ Дата _____

ІАГНОСТИЧНА РОБОТА за темою СЛОВО. ЛЕКСИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА (1 в)

1. Аудіювання «Я кіт чоботи купував»
Прочитай запитання та обери відповідь.

1. На прихід якої пори року чекали звірі?
а) Осінь, б) літо, в) зима, г) весна.

2. Який товар купив кіт?
а) Босоніжки, б) куртка, в) шапка, г) чоботи.

3. Хто проводжав kota в місто?
а) кіт, б) собака, в) лис, г) вовк.

4. Яке речення є головною думкою казки?
а) Пухнастий придбав у крамниці взуття та вирушив додому.
б) Тільки цього разу він розважливіше обирає супутників.
в) Рудий повів нерозважливого kota плутаними стежинами.

5. Розстав у правильній послідовності пункти плану.

1 Пригоди в хащах лісу.
2 Покупка взуття.
3 Втеча лиса.
4 Зустріч лиса і kota.

Прочитай запитання та запиши повну відповідь.

6. Поясни та запиши своїми словами вираз **повів плутаними стежинами**.
Він нічого не купив, а тільки чекав.
Він нічого не купив, а тільки чекав.

7. Чому лис втік назад у ліс?
Він нічого не купив, а тільки чекав.

8. Чого навчався ця казка?
Що купити.

Перевір себе! Ти дав відповіді на всім запитанням? ☐